

บทความวิจัย

การศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้
ของเด็กปฐมวัย และแนวทางการฟื้นฟูหลังสถานการณ์โควิด-19

A Study of the Impact of COVID-19 on Developmental Decline and Learning Loss
in Young Children and Recovery Guidelines

วิไลลักษณ์ ลังกา¹ พรชูลี ลังกา^{2*} นริสรา พึ่งโพธิ์สม³ และ ศุภวรรณ สัจจพิบูล⁴

Wilailak Langka¹, Phornchulee Lungka^{2*}, Narisara Peungposop³, and Suppawan Satjapiboon⁴

บทคัดย่อ

การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลต่อระบบการศึกษาทุกระดับโดยเฉพาะการศึกษาปฐมวัย แม้จะมีแนวทางปฏิบัติการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แต่ยังไม่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 2) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ศึกษาแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ตัวแทนผู้บริหาร และครูปฐมวัย จำนวน 50 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ครูปฐมวัย จำนวน 1,805 คน จาก 4 ภูมิภาค ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์เส้นทาง ผลการวิจัย พบว่า 1) การรับรู้ของครูเกี่ยวกับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการพัฒนาการที่ลดลงและการสูญเสียการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยรวมอยู่ในระดับการพัฒนาเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ($M = 0.30$, $SD = 1.51$) 2) โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ของครูมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 10.65$, $df = 5$, $p = .06$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.99$, $CFI = 1.00$, $RMSEA = 0.01$, $SRMR = 0.00$) โดยความพร้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพลังที่ทำงานสูงสุด มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นบวกเท่ากับ 0.66 และ

Article Info: Received 19 February, 2024; Received in revised form 29 November, 2024; Accepted 17 December, 2024

¹ อาจารย์ประจำสาขา ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล : w_langka@hotmail.com

Lecturer in Department of Education Measurement and research, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Email: w_langka@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล : poundy40@hotmail.com

Lecturer in Division of Early Childhood Education, Faculty of Education, Suan Dusit University, Email: poundy40@hotmail.com

³ อาจารย์ประจำสาขา สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล : narisara@g.swu.ac.th

Lecturer in Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Email: narisara@g.swu.ac.th

⁴ อาจารย์ประจำสาขา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล : suppawan@g.swu.ac.th

Lecturer in Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Email: suppawan@g.swu.ac.th

* Corresponding author

หมายเหตุ : ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

3) แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19 ไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย แนวทางในระดับหน่วยงานต้นสังกัด สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู/ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง

คำสำคัญ : ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19, การถดถอยทางการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย, แนวทางการฟื้นฟู, เด็กปฐมวัย

Abstract

The COVID-19 pandemic significantly affected the educational system, particularly in young children education. There are guidelines for providing young children education during the COVID-19 pandemic, however, they are still broad and unclear in practice. This research aims to 1) study the impacts of the COVID-19 situation on early childhood children's developmental and learning regression, 2) analyze causal factors that influence teachers' readiness to organize learning experiences, and 3) examine guidelines to recover the development of early childhood children. Qualitative data were collected via interviews with 50 participants, consisting of administrators and preschool teachers, while quantitative data were gathered using a questionnaire completed by 1,805 preschool teachers in four regions of Thailand selected using multi-stage sampling. Qualitative data were analyzed using content analysis, whereas the quantitative data were analyzed via descriptive statistics and path analysis. The findings found that, 1) the teachers' perception of the impact of COVID-19 on the developmental decline and learning loss of young children is at a slightly increased level development ($M = 0.30$, $SD = 1.51$). 2) the factor model which influenced teachers' readiness to provide learning experiences during the COVID-19 situation ($\chi^2 = 10.65$, $df = 5$, $p = .06$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.99$, $CFI = 1.00$, $RMSEA = 0.01$, $SRMR=0.00$) was directly influenced by the highest working power, which had a positive of influence of 0.66. and 3) practical guidelines for promoting learning management to recover the development and learning of young children after COVID-19 included guidelines for governments, schools, teachers, caregivers, and parents.

Keywords: impact of the COVID-19 situation, learning loss of early childhood children, guidelines for recovery, young children

บทนำ

การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาเป็นอย่างมาก UNESCO (2022) รายงานว่า รัฐบาลของ 119 ประเทศทั่วโลก ประกาศปิดสถานศึกษาทั่วประเทศ มีผู้เรียนได้รับผลกระทบมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้เรียนทั้งหมด สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษาทุกระดับของประเทศไทย และอีกหลายประเทศทั่วโลก ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ แต่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับการเรียนในห้องเรียน เนื่องจากความไม่พร้อมของผู้ปกครอง การขาดแคลนอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต การใช้เวลาในการเรียนออนไลน์มากเกินไป การขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผลคือทำให้เกิดความเครียดทั้งเด็ก ครู และผู้ปกครอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อ

พัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กทั้งสิ้น ดังที่ ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษา สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) กล่าวว่า “การที่ได้มีการเรียนรู้ที่ลดลงในสถานการณ์โควิด-19 ช่วงที่เขาคงต้องอยู่บ้าน หรือขาดการพบเพื่อนหรือครูเป็นเวลานาน ความรู้ก็อาจจะหายไป นอกจากความรู้ที่หายไปแล้ว ยังอาจส่งผลต่อพื้นฐานความรู้ในด้านสำคัญ ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุนมนุษย์ในสังคม” (ไทยรัฐ, 2564) สอดคล้องกับ มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย (2563) ที่สรุปผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อระบบการศึกษา 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมทางการศึกษาที่อาจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีเด็กเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนการสอนผ่านทางระบบออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อต้องกักตัวอยู่ที่บ้าน ทั้งความไม่พร้อมของสัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ 2) การเรียนการสอนแบบออนไลน์ยังมีประสิทธิภาพของไม่พอเพียง เนื่องจากครูไม่ได้รับความรู้ ไม่มีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และนักเรียนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมต่อการเรียนออนไลน์ นอกจากนี้ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ไม่เพียงแต่จะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายเท่านั้น หากแต่ยังไม่ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ และจิตวิทยาของนักเรียนอีกด้วย และ 3) ระบบส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านวิชาการของครูยังไม่เพียงพอ ครูไม่ได้รับคำแนะนำ หรือแนวทางที่ชัดเจน ทำให้ครูเกิดความสับสนและไม่แน่ใจว่าจะเริ่มต้นวิธีการสอนผ่านระบบออนไลน์อย่างไร รวมถึงวิธีการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาว่าจะปรับเปลี่ยนอย่างไร

ประเด็นผลกระทบต่อระบบการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เด็กทุกกลุ่ม และทุกช่วงอายุได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กปฐมวัย เพราะเด็กวัยนี้ยังไม่สามารถเรียนออนไลน์ได้ ต้องอยู่กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่ได้ออกไปเล่นตามวัย ผลการวิจัย พบว่า ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เด็กเล็กมีการพัฒนาของกล้ามเนื้อที่ลดลง นอนน้อย พัฒนาการช้า สมาธิสั้น ก้าวร้าว ไม่เข้าสังคม พูดช้า สื่อสารน้อย (ไทยรัฐ, 2564) และมีหลายหน่วยงานที่ดำเนินการสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เช่น กลุ่มองค์กรสาธารณประโยชน์ ได้สอบถามผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 กับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย อายุ 2 ปีครึ่ง-6 ปี จำนวน 302 คน ที่มีบุตรหลานอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 ผลการสำรวจ พบว่า ผู้ปกครองมีความกังวลเรื่อง พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การไม่ได้ไปโรงเรียนจะส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้ล่าช้า และความยุ่งยาก ลำบากที่ต้องหากิจกรรมหรือเป็นเพื่อนเล่นกับเด็ก อีกทั้งผู้ปกครองไม่มีวิธีการจัดการกับเด็กตอนอยู่บ้าน ไม่รู้จะชวนเด็กทำอะไร เนื่องจากผู้ปกครองยังไม่มีความพร้อมในการปรับบทบาทของตัวเองมาเป็นครูสอนเด็กในการฝึกทักษะทางด้านการเรียนรู้ (ไทยพีบีเอส, 2564) การศึกษางานวิจัยของต่างประเทศพบประเด็นปัญหาพัฒนาการในกลุ่มเด็กปฐมวัยที่คล้ายกันในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญาและการเรียนรู้ กล่าวคือ ความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตในเด็ก รวมถึงภาวะซึมเศร้าและวิตกกังวล อันเนื่องมาจากการแยกตัวทางสังคมและการถูกกักตัว (Loades et al., 2020) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Araújo et al. (2021) ที่พบว่า เด็กปฐมวัยมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น เช่น ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และปัญหาการนอนหลับในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Dong et al. (2020) สรุปว่า การปิดโรงเรียน และการเรียนออนไลน์ ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีการเรียนรู้และพัฒนาการทางสติปัญญาลดลง ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Bao et al. (2020) ที่พบว่า เด็กปฐมวัยที่ขาดการกระตุ้นทางการศึกษาในช่วงสถานการณ์โควิด-19 อาจมีพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้า

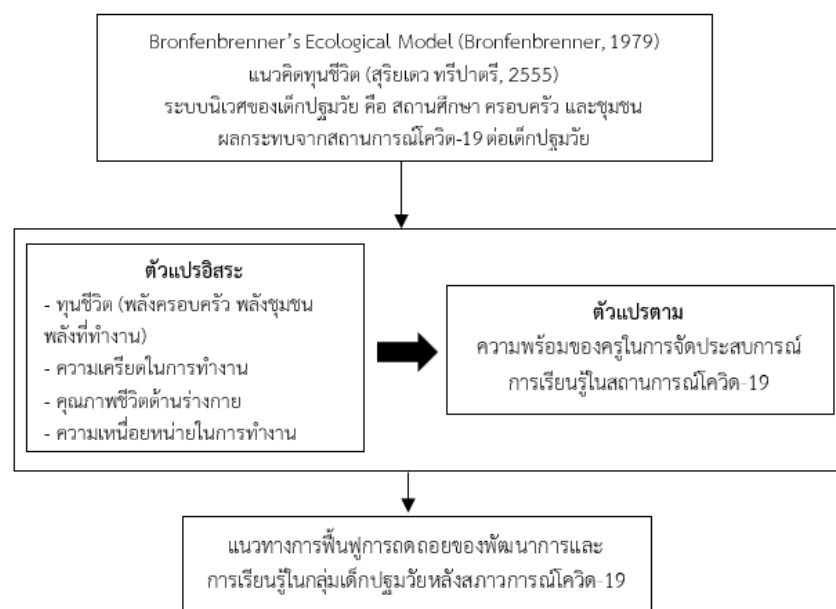
หลายหน่วยงานเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว เช่น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เสนอแนะแนวปฏิบัติสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องถึงวิธีการรับมือกับการปิดสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ 1) ผู้ปกครอง ควรมีเวลาอยู่กับลูกมากขึ้น ใช้โอกาสนี้ในการพาลูกเล่น ฝึกทำงานบ้านเพื่อพัฒนาทักษะร่างกาย ทักษะชีวิต และสร้างสายสัมพันธ์ในครอบครัว 2) ครูปฐมวัย จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งการผลิตสื่อเพื่อการทำงานกับผู้ปกครอง การทำสื่อการสอน ใบงาน และคู่มือหรือคลิปอธิบายการใช้สื่อการสอนส่งให้ผู้ปกครอง จัดอบรมผู้ปกครองในใช้สื่อการสอนให้ถูกถูก สร้างเครื่องมือในการประเมินพัฒนาการเด็กให้กับ

ผู้ปกครอง ทำแผนการลงเยี่ยมบ้านและการติดตาม 3) ชุมชน ต้องมีการใช้ฐานทุนทางสังคมมาใช้ในการจัดกระบวนการศึกษาให้กับเด็กในชุมชน จัดเตรียมความพร้อมด้านพื้นที่การเล่นในชุมชนให้พร้อม มีระบบป้องกันโควิด มีอาสาสมัครคอยดูแล และ 4) ท้องถิ่น ควรเตรียมความพร้อมสถานศึกษาและบุคลากรในสังกัด ให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก ๆ ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ สนับสนุนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ตามที่องค์การอนามัยโลกและสหประชาชาติ แนะนำว่า เด็กควรได้เล่นแบบอิสระวันละไม่น้อยกว่า 1-2 ชั่วโมง เพราะการเล่นอิสระจะช่วยพัฒนาทักษะหลายด้าน ช่วงสถานการณ์โควิด-19 ระบาดเด็กต้องกักตัวอยู่แต่ในบ้านกับครอบครัว การเล่นกับผู้ปกครองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีความสุขโดยที่ไม่ถูกบังคับให้ต้องรู้สึกเครียด หรือกดดัน และมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ทำทดแทนการใช้มือถือ (ไทยพีบีเอส, 2564)

แนวทางการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยให้กับเด็กในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เป็นเพียงแนวทางกว้าง ๆ ที่ยังไม่ชัดเจนสู่การปฏิบัติ และพบงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 และแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสภาวะการณ์โควิด-19 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์โมเดลเชิงนิเวศวิทยา (Bronfenbrenner, 1979) ที่อธิบายว่า ระบบนิเวศของการพัฒนาบุคคลแบ่งเป็น 5 ระบบ ได้แก่ ระบบจุลภาค (Microsystem) ระบบเชื่อมโยงระหว่างระบบจุลภาค (Mesosystem) ระบบภายนอก (Ecosystem) ระบบมหภาค (Macrosystem) และระบบของเวลา (Chronosystem) ร่วมกับแนวคิดทุนชีวิต (Tripathi, 2018) มาเป็นกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (ภาพ 1)

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

การศึกษารั้ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของครู 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อม

ของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19

วิธีการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1) ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียน หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 20 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

- (1) เป็นผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ไม่น้อยกว่า 5 ปี
- (2) จบการศึกษาในสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย หรือสาขาใกล้เคียง
- (3) มีความเชี่ยวชาญหรือมีผลงานเชิงประจักษ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2) ครูปฐมวัยในโรงเรียน หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 30 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

- (1) เป็นครูปฐมวัยไม่น้อยกว่า 5 ปี
- (2) จบการศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ครูปฐมวัย จาก 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯ) และภาคใต้ รวมจำนวน 1,805 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2559) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ทำให้ได้ตัวอย่าง 1,300 คน เพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ และเป็นตัวแทนที่ดี ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลให้ได้เกินขนาดขอบเขตขั้นต่ำ ซึ่งเก็บข้อมูลได้ขนาดตัวอย่างครูปฐมวัยรวมทั้งสิ้น 1,805 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การแบ่งพื้นที่ประเทศไทยออกเป็น 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯ) และภาคใต้

2) การสุ่มจังหวัด (Cluster Sampling) จากแต่ละภูมิภาค ภูมิภาคละ 6 จังหวัด โดยการจับสลากเลือกจังหวัดมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ภาคเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำพูน และจังหวัดน่าน

(2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงูตรธานี จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสกลนคร จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอำนาจเจริญ

(3) ภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯ) ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดอยุธยา จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม

(4) ภาคใต้ประกอบด้วย จังหวัดตรัง จังหวัดสงขลา จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดยะลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช

3) การสุ่มเขตพื้นที่การศึกษา (Cluster Sampling) ในแต่ละจังหวัดที่ถูกเลือก โดยการจับสลากเลือก จังหวัดละ 2 เขตพื้นที่การศึกษา

4) การสุ่มโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ทำการสุ่มเลือกโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้บัญชีรายชื่อ โรงเรียนทุกสังกัด ประกอบด้วย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย และสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในเขตพื้นที่ศึกษานั้น ๆ และจับสลากเลือกโรงเรียน ได้จำนวน 192 โรงเรียน

5) การเลือกครูปฐมวัยในการตอบแบบสอบถาม โดยให้โรงเรียนที่ถูกคัดเลือกเลือกครูปฐมวัยในการตอบแบบสอบถาม รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,805 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม มีรายละเอียดของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1) แนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้วิจัยพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการถดถอยทางการเรียนรู้ ภาวะถดถอยทางพัฒนาการ มาตรการฟื้นฟูด้านการจัดการศึกษา และการดูแลเด็กปฐมวัยหลังสภาวะการณ์โควิด-19 ประเด็นคำถามหลักคือ แนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการ และการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสภาวะการณ์โควิด-19 ตัวอย่างคำถาม เช่น ท่านคิดว่าจะมีแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยอย่างไร และหน่วยงานใดควรมีส่วนร่วมฟื้นฟู การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำประเด็นการสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน เพื่อดูความเหมาะสมในการใช้ภาษา

2.2) แบบสอบถาม “ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย” แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

1) ข้อมูลส่วนบุคคล มีจำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานเป็นครูปฐมวัย

2) ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการนำข้อมูลการสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรม มาสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยปรับข้อคำถามมาจากแบบวัดต้นทุนชีวิตสำหรับวัยทำงานของสุริยเดว ทรีปาตี (2555) และวิลโลว์ลักษณะ ลังกา และคณะ (2564) ให้เข้ากับสภาพการทำงานของครู ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ (Rating scale) คือ จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย เพื่อให้ครูประเมินว่าประเด็นแต่ละข้อตรงกับความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็น หรือคุณลักษณะของตนเองในระดับใด แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ความเครียดในการทำงานในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 8 ข้อ 2) ความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน สถานการณ์โควิด-19 จำนวน 8 ข้อ และ 3) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย จำนวน 7 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 23 ข้อ

3) ความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากข้อมูลการสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ (Rating scale) คือ จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) พลังครอบครัว จำนวน 7 ข้อ 2) พลังชุมชน จำนวน 8 ข้อ และ 3) พลังที่ทำงาน/พลังองค์กร จำนวน 8 ข้อ และ 4) ความพร้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 จำนวน 8 ข้อ รวมทั้งสิ้นจำนวน 31 ข้อ

4) การรับรู้สถานการณ์ถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากนิยามเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 7 ระดับ เพื่อให้ครูประเมินพัฒนาการของเด็กที่ตนเองเป็นครูประจำชั้น ในภาพรวมว่าหลังจากเกิดสถานการณ์โควิด-19 เด็กมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดและระดับใด ลักษณะแบบสอบถาม

เป็นมาตรประเมินค่า 7 ระดับ (Rating scale) คือ เพิ่มขึ้นมาก (+3) เพิ่มขึ้นปานกลาง (+2) เพิ่มขึ้นน้อย (+1) คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง (0) ลดลงน้อย (-1) ลดลงปานกลาง (-2) และลดลงมาก (-3) จำนวน 20 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา โดยมีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 และเมื่อปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับครูปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม (Item-Total Correlation) และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยแบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.56-0.90 และมีค่าความเชื่อมั่น = 0.93

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และได้รับหมายเลขรับรอง SWUEC/E-469/2564

3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเรื่อง “ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย” ไปเก็บข้อมูลกับครูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด ประกอบด้วย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดกระทรวงมหาดไทย และสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ 4 ภูมิภาค จำนวน 192 โรงเรียน จำนวน 1,805 ชุด

3.3 ผู้วิจัยสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มตัวแทนผู้บริหารและครูปฐมวัย จำนวน 50 คน เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19 ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 15 คน และครูปฐมวัย จำนวน 35 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยประยุกต์จากแนวทางของ Miles and Huberman (1994) เริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูล การกำหนดรหัสข้อมูล การสร้างข้อสรุปชั่วคราว การตรวจสอบข้อมูลโดยใช้รูปแบบ Trustworthiness และการสร้างบทสรุป

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเส้นทาง (Path Analysis) ซึ่งมีการประมาณค่าพารามิเตอร์โดยใช้วิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index) ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation) และค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standard Root Mean Square Residual)

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนนการรับรู้พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ระดับเกณฑ์	+1.50 ถึง +3.00	หมายถึง	พัฒนาการและการเรียนรู้เพิ่มขึ้นมาก
	+0.01 ถึง +1.49	หมายถึง	พัฒนาการและการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
	0.00	หมายถึง	พัฒนาการและการเรียนรู้คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง
	-0.01 ถึง -1.49	หมายถึง	พัฒนาการและการเรียนรู้ลดลงเล็กน้อย
	-1.50 ถึง -3.00	หมายถึง	พัฒนาการและการเรียนรู้ลดลงมาก

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของครู

ผลการศึกษา พบว่า ครูมีการรับรู้ถึงการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยรวมอยู่ในระดับเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ($M = 0.30$, $SD = 1.51$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า น้ำหนักตัวของเด็กมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 0.96$, $SD = 1.37$) รองลงมาคือ การแสดงออก ร่าเริง แจ่มใส แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นได้สมวัย ($M = 0.68$, $SD = 1.76$) มีความสนใจ และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสมวัย ซึ่งรวมการเล่นการทำงาน ศิลปะ ดนตรีกีฬา ($M = 0.61$, $SD = 1.82$) ส่วนเรื่องของสุขภาพช่องปากของเด็กครูรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลง ($M = 0.00$, $SD = 1.49$) และในเรื่องของความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานระหว่างตากับมือได้สมวัย ครูรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงมีระดับที่ถดถอยเมื่อเทียบกับก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 ($M = -0.02$, $SD = 1.94$) (ตาราง 1)

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ตามการรับรู้ของครู

รายการ	M	SD	แปลความ
1. น้ำหนักตัวของเด็ก	0.96	1.37	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
2. ความสามารถดูแลสุขภาพตนเองขั้นพื้นฐาน	0.34	1.70	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
3. สุขภาพช่องปากของเด็ก	0.00	1.49	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
4. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ สามารถเคลื่อนไหว และทรงตัวได้สมวัย	0.13	1.90	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
5. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานระหว่างตากับมือได้สมวัย	-0.02	1.94	ลดลงเล็กน้อย
6. การแสดงออก ร่าเริง แจ่มใส แสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นได้สมวัย	0.68	1.76	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
7. ความสนใจและการร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างสมวัย ซึ่งรวมการเล่น การทำงาน ศิลปะ ดนตรีกีฬา	0.61	1.82	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
8. ความสามารถอดทน รอคอย ควบคุมตนเอง ยับยั้งชั่งใจ ทำตาม ข้อตกลง คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น มีกาลเทศะ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้สมวัย	0.05	1.88	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
9. ความสามารถในการบอกเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคล สถานที่แวดล้อมธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กได้สมวัย	0.38	1.76	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
10. ความสามารถพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ สามารถสังเกต จำแนก และเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลาได้สมวัย	0.04	1.80	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
11. ความสามารถคิดอย่างมีเหตุผล และแก้ปัญหาได้สมวัย	0.03	1.79	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
12. การมีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกได้สมวัย	0.35	1.83	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
13. ความพยายาม มุ่งมั่นตั้งใจ ทำกิจกรรมให้สำเร็จได้สมวัย	0.25	1.88	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
14. ความสามารถฟัง พูด จับใจความ เล่า สนทนา และสื่อสารได้สมวัย	0.24	1.86	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
15. ทักษะในการดูรูปภาพ สัญลักษณ์ การใช้หนังสือ รู้จัก ตัวอักษร การคิดเขียนคำ และการอ่านเบื้องต้นได้สมวัยและตามลำดับพัฒนาการ	0.17	1.87	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย

ตาราง 1 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ตามการรับรู้ของครู (n=1,805)

รายการ	M	SD	แปลความ
16. ทักษะการวาด การขีดเขียนตามลำดับขั้นตอนพัฒนาการ สมวัย นำไปสู่การขีดเขียนคำที่คุ้นเคย และสนใจ	0.13	1.88	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
17. ทักษะในการสื่อสารอย่างเหมาะสมตามวัย โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก และมีความคุ้นเคยกับภาษาอื่นด้วย	0.28	1.80	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
18. การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างสมวัย และแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	0.37	1.77	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
19. ความเมตตา กรุณา มีวินัย ซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และมีความนิยมที่พึงประสงค์สมวัย	0.41	1.74	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
20. สามารถเล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม เป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี	0.56	1.82	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
ภาพรวม	0.30	1.51	เพิ่มขึ้นเล็กน้อย

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 10.65$, $df = 5$, $p = .06$, $GFI = 1.00$, $AGFI = 0.99$, $CFI = 1.00$, $RMSEA = 0.01$, $SRMR = 0.00$) โดยความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพลังที่ทำงาน/พลังองค์กรสูงสุด มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นบวกเท่ากับ 0.66

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหนื่อยหน่าย พบว่า ความเหนื่อยหน่ายในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความเครียดในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นบวกเท่ากับ 0.76 และพลังที่ทำงาน/พลังองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นลบเท่ากับ -0.11

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย พบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้รับอิทธิพลทางตรงจากพลังครอบครัว และพลังที่ทำงาน/พลังองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นบวกเท่ากับ 0.32 และ 0.24 และได้รับอิทธิพลทางตรงจากความเครียดในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นลบเท่ากับ -0.32

2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพลังครอบครัว พบว่า พลังครอบครัวได้รับอิทธิพลทางตรงจากพลังชุมชน และ พลังที่ทำงาน/พลังองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นบวกเท่ากับ 0.41 และ 0.24

2.4 ค่าสัมประสิทธิ์พหุการถดถอย พบว่า พลังครอบครัว พลังชุมชน พลังที่ทำงาน/พลังองค์กร ความเครียดในการทำงานในช่วงสถานการณ์โควิด-19 คุณภาพชีวิตด้านร่างกายในช่วงสถานการณ์โควิด-19 และความเหนื่อยหน่ายในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 สามารถอธิบายความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้ร้อยละ 59 ($R^2=0.59$) (ตาราง 2 และ ภาพ 2)

ตาราง 2

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19
(n=1,805)

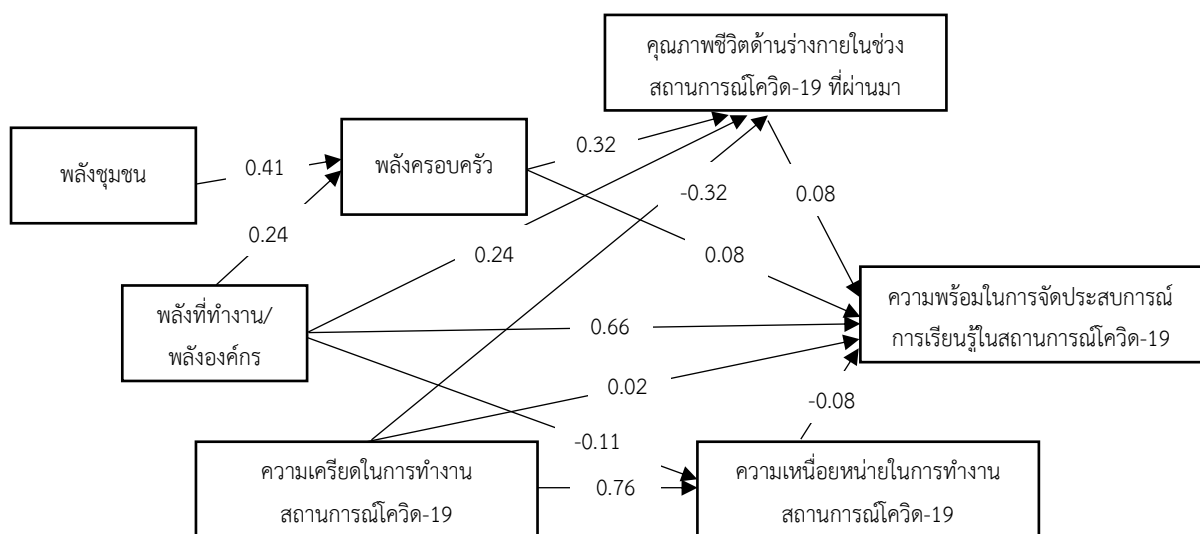
ปัจจัยเชิงสาเหตุ	พลังครอบครัว			คุณภาพชีวิตด้านร่างกายในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา			ความเหนื่อยหน่ายในการทำงานสถานการณ์โควิด-19			ความพร้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
พลังครอบครัว	-	-	-	0.32* (15.74)	-	0.32* (15.74)	-	-	-	0.08* (4.39)	0.03* (3.89)	0.11* (6.15)
พลังชุมชน	0.41* (16.88)	-	0.41* (16.88)	-	0.13* (11.52)	0.13* (11.52)	-	-	-	-	0.04* (5.78)	0.04* (5.78)
พลังที่ทำงาน/พลังองค์กร	0.24* (9.93)	-	0.24* (9.93)	0.24* (11.27)	0.08* (8.41)	0.32* (15.20)	-0.11* (-7.74)	-	-0.11* (-7.74)	0.66* (35.10)	0.05* (7.23)	0.71* (42.68)
ความเครียดในการทำงานสถานการณ์โควิด-19	-	-	-	-0.32* (-17.22)	-	-0.32* (-17.22)	0.76* (51.26)	-	0.76* (51.26)	-0.02 (-0.63)	-0.09* (-4.47)	-0.07* (-4.53)
คุณภาพชีวิตด้านร่างกายในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.08* (4.01)	-	0.08* (4.01)
ความเหนื่อยหน่ายในการทำงานสถานการณ์โควิด-19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0.08* (-3.23)	-	-0.08* (-3.23)
R ²	0.36			0.36			0.64			0.59		

หมายเหตุ: $\chi^2=10.65$ df=5 p=.06 GFI=1.00 AGFI=0.99 CFI=1.00 RMSEA=0.01 SRMR=0.00 *p<.05

DE แทน อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) IE แทน อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) TE แทน อิทธิพลรวม (Total Effect)

ภาพ 2

โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

$\chi^2=10.65$ df=5 p=.06 GFI=1.00 AGFI=0.99 CFI=1.00 RMSEA=0.02 SRMR=0.00

3. แนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูปฐมวัยเกี่ยวกับแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัจจัยของการเตรียมความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พบในส่วนที่ 2 กล่าวคือ การฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยควรเป็นความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งในระดับหน่วยงานต้นสังกัด สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู/ผู้ดูแลเด็ก รวมถึงพ่อแม่และผู้ปกครอง สรุปได้ดังนี้

3.1 หน่วยงานต้นสังกัด

- 1) ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ในการฟื้นฟู การถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยตามบริบทพื้นที่
- 2) ควรจัดนักจิตวิทยาและกุมารแพทย์ด้านพัฒนาการเด็กไว้เพื่อให้คำปรึกษากับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้ปกครองเกี่ยวกับพัฒนาการถดถอยของเด็กปฐมวัย และแนวทางการแก้ไข
- 3) สร้างเครือข่ายในกลุ่มสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีการถดถอยของพัฒนาการที่รุนแรง
- 4) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้กับบุคลากรที่ทำงานกับเด็กปฐมวัย และผู้ปกครอง เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย
- 5) สร้างเครือข่ายในกลุ่มสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการแก้ปัญหา และการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย
- 6) ส่งเสริมกิจกรรมที่ลดความเครียดและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบสนุกสนานรวมถึงการจัดกิจกรรมการเล่นกีฬาร่วมกัน
- 7) ควรมีการนิเทศ ติดตาม และช่วยเหลือการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19

3.2 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

- 1) ช่วยเหลือและสนับสนุนครูในการแก้ปัญหา และฟื้นฟูการถดถอยทางพัฒนาการ และการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย ทั้งเรื่องความรู้ ความเข้าใจ แนวทางปฏิบัติ และทรัพยากรการเรียนรู้
- 2) ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กจากครอบครัว โดยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูออกแบบและเป็นผู้ให้คำแนะนำกับผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่บ้าน และให้ผู้ปกครองบันทึกความก้าวหน้าของการพัฒนา หรือการเรียนรู้ส่งให้ครูเพื่อมาพูดคุยถึงพัฒนาการของเด็กร่วมกัน
- 3) ร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว
- 4) สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากผู้ปกครอง และชุมชน โดยการทำวิทยากร การเข้าร่วมกิจกรรม การใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน และการสนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อร่วมกันฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย

3.3 ครู/ผู้ดูแลเด็ก

- 1) ประเมินพัฒนาการทุกด้านของเด็กตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล
- 2) รวบรวมข้อมูลพัฒนาการของเด็กทุกคน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กมากที่สุด
- 3) รายงานข้อมูลพัฒนาการของเด็กให้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการวางแผนการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการเด็ก

4) จัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กับเด็กปฐมวัยทั้งกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และรายบุคคล โดยลักษณะกิจกรรมควรให้เด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น และเรียนรู้ในมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน

5) ติดตามสื่อสาร และรับฟังปัญหาของเด็กจากผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก วิธีการช่วยเหลือ/ส่งเสริมเด็กให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6) รับฟังเป้าหมายในการส่งเสริม/พัฒนาเด็กจากผู้ปกครอง และหาแนวทางในการส่งเสริมร่วมกัน

7) ลดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของผู้ปกครองเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

8) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน และส่งเสริมผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กที่บ้าน

3.4. พ่อแม่ และผู้ปกครอง

1) สังเกตและใส่ใจพัฒนาการของบุตรหลาน หากพบความผิดปกติควรปรึกษาแพทย์ ครู หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2) ควรทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน อาจเป็นกิจกรรมที่บุตรหลานชื่นชอบ งานบ้าน หรืองานที่ได้รับมอบหมายจากครู

3) เปิดโอกาสให้บุตรหลานมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำกิจกรรม ผ่านกระบวนการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และสะท้อนผลการปฏิบัติ

4) ติดตามสื่อสารกับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก รวมถึงวิธีการช่วยเหลือ/ส่งเสริมเด็กให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5) ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของบุตรหลาน และมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้กับทางโรงเรียน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย

ผลการสำรวจ พบว่า พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยด้านความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการประสานงานระหว่างตากับมือได้สมวัย โดยครูรับรู้ว่า ความสามารถของเด็กมีระดับที่ถดถอยเมื่อเทียบกับก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 ($M = -0.02$, $SD = 1.94$) สอดคล้องกับงานวิจัยหลายงานที่สนับสนุนว่า ในช่วงหยุดเรียนเด็กไม่ได้ทำกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างเต็มที่ ใช้เวลาอยู่กับหน้าจอมากเกินไป ส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อีกประเด็นที่น่าสนใจ คือ ครูรับรู้ว่าเด็กมีน้ำหนักตัวหลังสถานการณ์โควิด-19 สูงกว่าก่อนเกิดสถานการณ์โควิด-19 ($M = 0.96$, $SD = 1.37$) แสดงให้เห็นว่า เด็กมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับรายงานของ วาธินี วงศาโรจน์ และ ภาสกร ดอกจันทร์ (2565) ที่พบว่า ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้เด็กปฐมวัยอยู่แต่ที่บ้าน และเด็กส่วนใหญ่รับประทานอาหารเช้าจากร้านสะดวกซื้อ เนื่องจากผู้ปกครองไม่มีเวลาปรุงอาหารสดใหม่ให้เด็ก ซึ่งอาหารต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อน้ำหนักตัวของเด็ก และส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพของเด็ก จากการรายงานข้อมูลในระบบฐานข้อมูลด้านสุขภาพ (HDC) ถึงผลกระทบด้านโภชนาการในเด็กปฐมวัย พบปัญหาทุพโภชนาการทั้งด้านขาด (เตี้ย และผอม) และเกิน (อ้วน) เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีกิจกรรมทางกายที่ลดลง แต่มีการบริโภคอาหารเพิ่มมากขึ้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยและองค์การยูนิเซฟ, 2563)

ผลการศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับเอกสารของนักวิชาการที่ศึกษาผลกระทบของภาวะถดถอยทางการเรียนรู้หลายท่าน พบว่า เมื่อเด็กปฐมวัยเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ด้านร่างกาย เด็กสูญเสียเกี่ยวกับภาวะโภชนาการและการเคลื่อนไหวร่างกาย 2) ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กต้องเรียนอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มากเกินไป ทำให้ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ 3) ด้านสังคม เด็กสูญเสียการเรียนรู้ในการปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคม ความมีวินัย ความเมตตา กรุณา และความรับผิดชอบ 4) ด้านสติปัญญา การที่เด็กเรียนออนไลน์เป็นการสูญเสียการเรียนรู้ทางภาษา ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียนไม่ถูกต้อง ทำให้ขาดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ถึงแม้ว่าเด็กปฐมวัยจะได้รับคำแนะนำจากพ่อแม่และผู้ปกครอง แต่ด้วยการสอนอย่างเร่งรัดหรือบังคับทำให้เด็กปฐมวัยเกิดความเครียด ส่งผลให้เด็กปฐมวัยไม่อยากเรียนรู้ต่อไป (พรพรหม เทพเรืองชัย และคณะ, 2563; อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล และคณะ, 2565)

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหนื่อยหน่ายในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากความเครียดในการทำงาน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นบวกเท่ากับ 0.76 หมายความว่า หากครูมีความเครียดในการทำงานสูงจะเกิดความเหนื่อยหน่ายสูงเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานของ เครือมาศ ชาวไร่เงิน และคณะ (2564) กล่าวว่า iva การทำงานในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ครูมีภาระงานที่มากขึ้น ทำให้ครูเกิดความรู้สึกกดดันและวิตกกังวลกับภาระงาน ไม่มีสมาธิในการทำงาน โดยเฉพาะเมื่อมีภาระงานที่ทับซ้อนหรืองานที่มีความเร่งด่วน สิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงการพักผ่อนไม่เพียงพอ อ่อนล้า ง่วงนอนระหว่างวัน มีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ครูจำนวนมากไม่สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ดังกล่าวได้ จึงนำไปสู่การเกิดความเครียด ส่งผลให้เกิดความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหนื่อยหน่ายในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้รับอิทธิพลทางอ้อมที่ทำงาน/พลังองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นลบเท่ากับ -0.11 หมายความว่า หากครูได้รับอิทธิพลพลังที่ทำงาน/พลังองค์กรสูงขึ้น จะเกิดความเหนื่อยหน่ายในการทำงานน้อยลง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ Hidalgo-Andrade et al. (2021) ที่พบว่า กลยุทธ์ในการจัดการความเครียดที่ครูชาวเอกวาดอร์ใช้มากที่สุดในช่วงโควิด-19 คือ การแสวงหาการสนับสนุนทางสังคม เช่น การอยู่กับครอบครัว การทำกิจกรรมในโรงเรียน การอยู่กับเพื่อน การค้นหาข้อมูลใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิชาที่สอน และการเข้าร่วมหลักสูตรออนไลน์ในหัวข้อต่าง ๆ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดโครงการหรือกิจกรรมในสถานศึกษา เพื่อลดความเครียดที่เกิดขึ้นกับครู และควรส่งเสริมครูในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะในการทำงานเพิ่มขึ้น เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้จะสามารถลดความเครียดในการทำงานของครูได้

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพลังครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นบวกเท่ากับ 0.32 หมายความว่า หากครูได้รับพลังครอบครัวสูงจะมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายสูงเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ หยาตพิรุณ พันธุ์ช่วย และทวีศิลป์ กุลนาค (2565) พบว่า การจัดการความเครียดของครูภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ด้านการสนับสนุนทางครอบครัว และด้านการดำรงชีวิตอย่างมีสุขภาวะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้รับอิทธิพลทางตรงจากความเครียดในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเป็นลบเท่ากับ -0.32 หมายความว่า หากครูมีความเครียดในการทำงานช่วงสถานการณ์โควิด-19 สูงขึ้น จะทำให้มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลี้ยง ทูมทอง และ ประทวน วันนิจ (2565) ที่ศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการจัดการศึกษา พบว่า สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบทางลบต่อการปฏิบัติงานของครูมากที่สุดในเรื่อง ครูมีเวลาในการพักผ่อน/ดูแลครอบครัวของตนเองน้อยลง และครูมีความวิตกกังวลและความเครียดสูงขึ้น

3. แนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19

แนวทางในระดับหน่วยงานต้นสังกัด สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู/ผู้ดูแลเด็ก และพ่อแม่ ผู้ปกครอง แนวทางดังกล่าว ถือว่าเป็นการลดข้อจำกัดของการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีเป้าหมายเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กและครอบครัว รวมทั้งการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอน และมุ่งสนับสนุนให้พ่อแม่และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการนำแนวทางการฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เนื่องจากเด็กสูญเสียโอกาสในการได้รับการพัฒนาและการเรียนรู้ที่เหมาะสมหลังการเกิดสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อพัฒนาการของเด็กทุกด้าน เช่น พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การใช้ภาษาในการสื่อสาร การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การคิดและการแก้ปัญหา ดังนั้น จึงถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารระดับนโยบาย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องร่วมมือกันวางแผนและดำเนินการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างถูกต้อง เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยไปใช้ในการวางแผนร่วมกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และช่วยเด็กให้ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน

1.2 การนำปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูในสถานการณ์โควิด-19 สามารถนำไปวางแผนในการช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้ครูมีความพร้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กได้เป็นอย่างดีเหมาะสม อาทิ การลดความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน และเพิ่มคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ผ่านพลังครอบครัว และพลังองค์กร และการมีเครื่องมือช่วยให้ครูสามารถทำงานในบริบทใหม่ ๆ อย่างเหมาะสม

1.3 การนำแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูการถดถอยของพัฒนาการ และการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19 ไปใช้ในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพบริบทและพื้นที่ของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้ออกแบบด้วยการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแต่เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (cross-sectional study) จึงเห็นภาพของสถานการณ์เฉพาะช่วงหนึ่งของเวลา ดังนั้น ในการศึกษากครั้งต่อไปควรออกแบบการวิจัยแบบระยะยาว (Longitudinal study) เช่น ศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ระยะยาว 5 ปีที่มีผลต่อพัฒนาการ และการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กประถมศึกษา หรือศึกษาแนวทางการช่วยเหลือและระบบสนับสนุนการถดถอยของพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กประถมศึกษาหลังสถานการณ์โควิด-19 ระยะยาว 5 ปี

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่อและนวัตกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ในกลุ่มเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์โควิด-19

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เครือมาศ ชาวไร่เงิน, เบญจวรรณ บุญยะประพันธ์, และ ชัดดา เพ็ชรประยูร. (2564). การพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(2), 581-594.
- ไทยพีบีเอส. (2564, 28 เมษายน). Thai PBS ข่าวเด่น. สสท.ห่วงโควิดทำเด็กติดมือถือเพิ่ม พบสถิติดูจอสัปดาห์ละ 35 ชั่วโมง. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/303804>
- ไทยรัฐ. (2564, 23 พฤศจิกายน). ไทยรัฐออนไลน์. แนววิธีลดช่องว่างการเรียนรู้เด็ก ช่วงโควิด-19 ระบาด. <https://www.thairath.co.th/news/local/2248395>.
- บุญเลี้ยง ทูมทอง และ ประทวน วันนิจ. (2565). ที่ศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์โควิดที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย: การศึกษาทางเลือก คือ ทางหลักและทางรอดในการจัดระบบการศึกษาไทยในอนาคต. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน*, 22(6), 375-391.
- พรพรม เทพเรืองชัย, เชิดชาย ยอดน้อย, และ ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2563, 15 มีนาคม). การเรียนรู้ที่สูญเสียไปของเด็กปฐมวัยช่วงโควิด-19 ในพื้นที่ EEC. <http://reo8.moe.go.th/web/images/stories>
- มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย (2563, 20 มกราคม). การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างผลกระทบต่อการศึกษาไทย. <https://www.kenan-asia.org/th/uncategorized-th/covid-19-education-impact/>
- วาณี วงศาโรจน์ และ ภาสกร ดอกจันทร์. (2565). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์ COVID-19: เด็กปฐมวัย. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(12), 366-377. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/256933/174659>
- วิไลลักษณ์ ลังกา, อรุมา เจริญสุข, พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์, กัมปนาท บริบูรณ์, โอภาส สุขหวาน, นริสรา พิงโพธิ์สภ, อธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, สุรัช มีชาญ, ทวีภา ตั้งประภา, มนตา ตัญยมธการ, พนิดา ศกุนตนา, และ ดวงใจ สีเขียว. (2564). การพัฒนาเครื่องมือและสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค (กลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี). ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, และ ดิเรก ศรีสุโข. (2559). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยและองค์การยูนิเซฟ. (2563). ผลกระทบของโควิด-19 ต่อครอบครัวเปราะบาง. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สุริยเดว ทรีปาตี. (2555). *ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). เดือนตุลา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการเตรียมการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)*. <https://www.nma6.go.th/web/wp-content/uploads/2021/10/OpenSchool-2-2564.pdf>
- หยาดพิรุณ พันธุ์ช่วย และ ทวีศิลป์ กุลนาค. (2565). การจัดการความเครียดของครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 19(37), 138-151.
- อธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, อรุมา เจริญสุข, มนตา ตัญยมธการ, พนิดา ศกุนตนา, และ ชวณ สารข้าวคำ. (2565). การศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19: สภาพการณ์ บทเรียน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ภาษาอังกฤษ

- Araújo, L. A., Veloso, C. F., Souza, M. C., Azevedo, J. M. C., & Tarro, G. (2021). The potential impact of the COVID-19 pandemic on child growth and development: a systematic review. *Jornal de Pediatric*, 97(4), 369-377.
- Bao, X., Qu, H., Zhang, R., & Hogan, T. P. (2020). Modeling reading ability gain in kindergarten children during COVID-19 school closures. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), E6371. <https://doi.org/10.3390/ijerph17176371>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of human development: experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Dong, C., Cao, S., & Li, H. (2020). Young children's online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents' beliefs and attitudes. *Children and Youth Services Review*, 118, 105440. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105440>
- Hidalgo-Andrade, P., Hermosa-Bosano, C., & Paz, C. (2021). Teachers' mental health and self-reported coping strategies during the COVID-19 pandemic in Ecuador. *Psychology Research and Behavior Management Journal*, 14, 933-944. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S314844>
- Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., & Crawley, E. (2020). The impact of social isolation and loneliness on the mental health of children and adolescents in the context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(11), 1218-1239. [https://www.jaacap.org/article/S0890-8567\(20\)30337-3/fulltext](https://www.jaacap.org/article/S0890-8567(20)30337-3/fulltext)
- Miles, M., & Huberman, A. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd ed). Sage.
- Tripathi, S. (2018). Validation of the factor structure of the Positive Life Assets Scale for high school students in Thailand. *International Journal of School & Educational Psychology*, 6(1), 3-11. <https://doi.org/10.1080/21683603.2016.1240128>
- UNESCO. (2022). *Education: From COVID-19 school closures to recovery*. <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-response>